

بررسی تأثیر اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی بر عملکرد مالی شرکت ها با نقش میانجی گزارشگری پایدار

داود دهقانی^۱

آمنه نامدار^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۰ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۸/۳۰

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر نقش میانجی شیوه‌های افشای توانایی پایداری بر رابطه بین ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت‌ها است. پژوهش حاضر از یک رویکرد تجربی برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده کرد. نمونه آماری پژوهش شامل ۱۰۹ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است که بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی شامل تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی، تخصص تجربی رئیس کمیته حسابرسی و دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و افشای پایداری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. از طرفی دیگر نتایج نشان داد بین افشای پایداری و عملکرد مالی شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در نهایت نتایج این پژوهش نشان داد ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی شامل تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی، تخصص تجربی رئیس کمیته حسابرسی و دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت تأثیر ندارد.

واژگان کلیدی

رئیس کمیته حسابرسی، عملکرد شرکت، افشای پایداری

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، واحد زرین دشت، دانشگاه آزاد اسلامی، زرین دشت، ایران.

^۲ استادیار، گروه حسابداری، واحد زرین دشت، دانشگاه آزاد اسلامی، زرین دشت، ایران. (* نویسنده مسئول)

۱. مقدمه

عملکرد مالی شرکت‌ها به عنوان یکی از شاخص‌های معتبر توسعه یافتگی سازمان‌ها و جوامع، نقش کلیدی در تحقق اهداف توسعه در ابعاد فردی و اجتماعی ایفا می‌کند (کریمی و پرهیزگار، ۱۳۸۶). شرکت‌ها برای برآورده کردن انتظارات سرمایه‌گذاران و سایر ذی‌نفعان، باید رفتارهای مسئولانه، شفاف و اخلاقی از خود نشان دهند. عملکرد مالی نه تنها بر تصمیمات سرمایه‌گذاران تأثیر مستقیم دارد، بلکه تأثیر غیرمستقیم بر اعتماد و شهرت شرکت نیز ایجاد می‌کند. از این رو، سازمان‌ها ملزم هستند فعالیت‌های خود را به گونه‌ای طراحی و اجرا کنند که با ارزش‌ها و انتظارات ذی‌نفعان همسو باشد؛ زیرا شرکت‌هایی که نتوانند با این اصول سازگار شوند، جایگاه خود در بازار و جامعه را از دست می‌دهند و بقای آن‌ها در معرض خطر قرار می‌گیرد (آگوستینا و سودیبیو، ۲۰۲۲).

سرمایه‌گذاران، شرکت‌هایی با عملکرد خوب، پایدار و دارای تمایل به بهبود مستمر را ترجیح می‌دهند، چراکه عملکرد مالی بهتر نشان‌دهنده تلاش مستمر شرکت برای افزایش سودآوری و بهره‌وری است. عوامل متعددی می‌توانند بر عملکرد مالی تأثیرگذار باشند؛ از جمله رشد فروش (اوهمان و یزدانفر، ۲۰۱۸؛ پوتری و راهیودا، ۲۰۲۰)، اندازه شرکت (لیم و روخیم، ۲۰۲۰)، اهرم مالی (سامو و مراد، ۲۰۱۹)، سن شرکت (بلاژکووا و دوولتی، ۲۰۱۹)، حقوق صاحبان سهام (چپت و اولای وولا، ۲۰۱۴) و استقلال کمیته حسابرسی (هالدار و همکاران، ۲۰۱۸). از میان این عوامل، حاکمیت شرکتی اهمیت ویژه‌ای دارد و به عنوان عاملی تأثیرگذار بر عملکرد مالی، توجه بسیاری از محققان و دست‌اندرکاران حوزه مدیریت و مالی را به خود جلب کرده است.

حاکمیت شرکتی مؤثر، باعث افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران، ارتقای شفافیت و کاهش ریسک‌های مرتبط با تصمیمات مدیریتی می‌شود. این امر در پی رسوایی‌های حسابداری و مالی در چند دهه اخیر اهمیت بیشتری یافته است؛ زیرا مدیریت ضعیف و عدم شفافیت می‌تواند شهرت شرکت و عملکرد آن را به شدت تحت تأثیر قرار دهد (لویت، ۲۰۰۰). یکی از ارکان کلیدی حاکمیت شرکتی، کمیته حسابرسی است که نقش حیاتی در کنترل و نظارت بر عملکرد مدیران، ارتقای کیفیت گزارشگری مالی و بهبود سیستم‌های کنترل داخلی ایفا می‌کند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳).

رئیس کمیته حسابرسی با دانش و تخصص در زمینه‌های حسابداری و مالی، نظارت بر فرآیند حسابرسی و ارائه گزارش‌های مالی شفاف را هدایت می‌کند (بعثه و همکاران، ۲۰۱۹؛ آنازده و همکاران، ۲۰۲۲). تخصص و تجربه رئیس کمیته حسابرسی، نقش نظارتی کمیته را تقویت کرده، مشکلات نمایندگی را کاهش می‌دهد و باعث افزایش عملکرد و رقابت شرکت می‌شود. همچنین، تصدی بلندمدت رئیس کمیته باعث درک عمیق از فرهنگ سازمان و عملیات شرکت شده و به بهبود تصمیم‌گیری و حفاظت از منافع سهامداران کمک می‌کند (گوپتا و ماهاکود، ۲۰۲۱).

افشای پایداری و رعایت استانداردهای زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی نیز به عنوان یک عامل کلیدی برای ارزیابی عملکرد بلندمدت شرکت‌ها اهمیت یافته است. گزارشگری پایداری شامل ابعاد زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی است و می‌تواند مزیت رقابتی ایجاد کرده و اعتماد سرمایه‌گذاران و مشتریان را افزایش دهد (مک و ویلیامز و همکاران، ۲۰۰۶؛ دیموستنیس و همکاران، ۲۰۱۵). کمیته حسابرسی نقش مهمی در تضمین صحت و شفافیت گزارش‌های پایداری دارد و با نظارت بر رعایت استانداردهای زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی پ، به ارتقای عملکرد مالی و اجتماعی شرکت کمک می‌کند (فواده و همکاران، ۲۰۲۲؛ زید و همکاران، ۲۰۲۰).

با توجه به اهمیت ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و تأثیر آن بر عملکرد شرکت، در کنار نقش کلیدی افشای پایداری، پژوهش حاضر به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت‌ها با نقش میانجی شیوه‌های گزارشگری پایدار می‌پردازد. این مطالعه با ادغام دو حوزه مهم ادبیات حاکمیت شرکتی و گزارشگری پایدار، شواهد ارزشمندی برای سیاست‌گذاران، مدیران و سرمایه‌گذاران ارائه می‌دهد و چارچوبی علمی برای درک بهتر تعامل بین حاکمیت، پایداری و عملکرد مالی فراهم می‌آورد.

۲. مبانی نظری

در چند دهه گذشته، شیوه‌های زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) نه تنها برای سیاست‌گذاران، بلکه برای عموم و سرمایه‌گذاران شرکت نیز حیاتی شده است (گارسا و همکاران، ۲۰۱۷)؛ چرا که یک رابطه قابل اعتماد با سهامداران کلید مزیت رقابتی برای شرکت‌ها است. شیوه‌های زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) مانند مدیریت منابع و مدیریت ریسک بر تصمیم‌گیری مدیریت تأثیر می‌گذارد. پس شرکت‌هایی که از معیارهای زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) استفاده می‌کنند، پیشرفت‌های بلندمدتی در کارایی، وفاداری مشتری، شهرت شرکت، دسترسی به سرمایه، صرفه‌جویی در هزینه و ظرفیت نوآوری به دست می‌آورند (آریو و همکاران، ۲۰۱۹؛ فررو-فررو و همکاران، ۲۰۱۶؛ گرافلند و اسمید، ۲۰۱۳). به همین دلیل است که محققان شیوه‌های زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) را به عنوان یک عملکرد پایدار تعریف کرده‌اند که در آن اقدامات و گزارش‌ها مبنایی برای تصمیم‌گیری بر اساس طیف گسترده‌ای از اطلاعات غیرمالی فراهم می‌کند (باسن و کواج، ۲۰۰۸؛ طارموجی و همکاران، ۲۰۱۶؛ توره و همکاران، ۲۰۱۸). نمونه‌هایی از اطلاعات شیوه‌های زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) شامل بعد زیست محیطی (آلودگی، از دست دادن تنوع زیستی، انتشار گازهای گلخانه‌ای، مدیریت زباله، انرژی‌های تجدیدپذیر، بهره‌وری انرژی)، بعد اجتماعی (کیفیت زندگی، رفاه، تنوع، برابری، روابط کارکنان و مدیریت سرمایه انسانی)؛ و بعد حکمرانی (کنترل داخلی، روال، هیئت‌مدیره، تنوع، استقلال، شفافیت اطلاعات و مدیریت ریسک) است (سلطان و همکاران، ۲۰۱۸؛ زی و همکاران، ۲۰۱۹؛ القده و همکاران، ۲۰۲۱). بنابراین، بسیاری از سازمان‌ها در تلاشند تا سیستم‌های اجتماعی، زیست محیطی و حکمرانی خود را تقویت کنند تا تصویر خود را در چشم سهامداران مختلف بهبود بخشند و عملکرد شرکت را افزایش دهند (الاموش و خطیب، ۲۰۲۳). در این راستا یک مکانیسم حاکمیت شرکتی است که تأثیر قابل توجهی در پیشرفت و افزایش عملکرد پایدار ایفا می‌کند. این مکانیسم مهم اثربخشی ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی است که نقش اساسی در این زمینه دارد. به طور خاص، ویژگی‌های کمیته حسابرسی در تعیین عملکرد شرکت بسیار مهم است (چادری و همکاران، ۲۰۲۰). به طور مثال برای اثربخشی کمیته حسابرسی، تخصص حسابداری نیاز است (مک مولن و همکاران، ۱۹۹۶) که برای کاهش تضاد نمایندگی بین سهامداران خارجی و تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی و بهبود کیفیت گزارش‌گری مالی، کمیته حسابرسی آن را به عنوان ابزاری برای بررسی در نظر می‌گیرد (گوپتا و ماهاکود، استناد ۲۰۲۱). بر اساس تئوری وابستگی به منابع، مدیران عامل رئیس کمیته حسابرسی شرکت را با منابع خارجی مرتبط می‌کند و سرمایه‌ای مانند تجربه و تخصص را وارد می‌کند. پس نظریه وابستگی به منابع تصمیم‌گیری رفتاری، تجربه و دانش را به عنوان معیاری برای کارشناسان شناسایی می‌کند که در آن تجربه و تخصص به عنوان مدارک تحصیلی، تجربه مدیریتی و حرفه‌ای شناسایی می‌شوند (الودات و همکاران، ۲۰۲۲). از طرفی دیگر، انتظار می‌رود استقلال مدیران به طور قابل توجهی تصمیم‌گیری آگاهانه را ارتقا دهد (الاموش، نقل قول ۲۰۲۲؛ غفران و یاسمین، نقل قول ۲۰۱۸). در نتیجه، فالی و

همکاران (۲۰۱۱) ادعا می کنند که حضور اعضای مستقل در کمیته حسابرسی، اختصاص و نظارت بیشتر زمان و تلاش بیشتری را برای نظارت بر تعهدات دارد. با توجه به وافاس (۲۰۰۵)، انتظار می رود که استقلال هیئت مدیره منجر به اعمال کنترل بهتر و هزینه های نمایندگی کمتر شود و عملکرد شرکت را بهبود بخشد. از دیدگاه سازمان ها و مدیران، می توان گفت سرمایه گذاری در افشای پایداری می تواند با افزایش اثربخشی ویژگی های رئیس کمیته حسابرسی به بهبود عملکرد شرکت کمک کند (یوسف آلودات و همکاران، ۲۰۲۳). در ادامه، به بررسی پیشینه تحقیق مرتبط با هریک از متغیرها پرداخته می شود.

بوعلی و العجمی (۲۰۲۰) پژوهشی را تحت تأثیر ویژگی های کمیته حسابرسی منتخب (تخصص مالی، اندازه، استقلال اعضا و جلسه) در گزارش پایداری بانک ها در شورای همکاری خلیج فارس در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که یک ارتباط منفی بین تخصص مالی و گزارش دهی پایداری وجود دارد. استقلال اعضا و فراوانی جلسات نقش مثبتی در تعیین میزان افشا دارد. همچنین متغیرهای کنترلی (اندازه بانک، سن و نوع حسابرس) با گزارش پایداری شرکت ارتباط مثبتی دارند.

آریسوکما (۲۰۲۰) پژوهشی را تحت رابطه سه ویژگی هیئت مدیره (اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره و دوگانگی مدیرعامل) به عنوان بخشی از مکانیزم حاکمیت شرکتی خوب و اثرات آن بر سطح افشای گزارش پایداری با اثر تعدیل کننده کمیته حسابرسی شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندونزی در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ بررسی کرد. یافته های پژوهش نشان داد که اندازه هیئت مدیره و استقلال هیئت مدیره رابطه منفی معناداری با سطح افشای گزارش پایداری دارند. علاوه بر این، یافته ها نشان می دهد که کمیته حسابرسی اثر تعدیل کننده رابطه بین اندازه هیئت مدیره، دوگانگی مدیرعامل و سطح افشای گزارش پایداری را تقویت می کند، اما اثر تعدیل کننده رابطه بین استقلال هیئت مدیره و سطح افشای گزارش پایداری را تضعیف می کند.

صاحب شاکر و همکاران (۲۰۲۳) پژوهشی را تحت رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و شیوه های گزارش پایداری شرکت ها در ۵۰ شرکت تولیدی ذکر شده در بورس اوراق بهادار عراق بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که تمام ابعاد اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر شاخص های اقتصادی و اجتماعی گزارش پایداری دارد. علاوه بر این، سه بعد اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر شاخص های زیست محیطی داشت، در حالی که استقلال کمیته حسابرسی تأثیر مثبتی داشت اما معنی دار نبود.

هندراتی و همکارانش (۲۰۲۳) پژوهشی را تحت نقش فعالیت های تعدیل تأثیر کمیته حسابرسی و هیئت مدیره بر برنامه ریزی گزارش پایداری شرکت های اسلامی جاکارتا در بازه زمانی ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که کمیته حسابرسی بر پایداری تأثیر دارد، در حالی که هیئت مدیره هیچ تأثیری ندارد. در مورد نقش فعالیت ها، کمیته حسابرسی و هیئت مدیره در زمینه پایداری قدرت کمتری دارند.

دیوی و ویدیواتی (۲۰۲۳) پژوهشی را تحت نقش تعدیل کننده تضمین خارجی رابطه بین افشای عملکرد پایدار و عملکرد مالی ۶۳ شرکت فهرست شده در اندونزی که گزارش های پایداری را در سال ۲۰۲۰ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که افشای عملکرد پایداری و عملکرد مالی رابطه معناداری نشان نمی دهند، مگر اینکه گزارش پایداری تضمین خارجی باشد. از این رو، تضمین خارجی به عنوان یک سیگنال مرتبط، قوی و معتبر برای سرمایه گذاران در نظر گرفته می شود.

منصوری نیا و فیلی (۱۴۰۱) پژوهشی را تحت عنوان نقش اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد حسابرسی داخلی در گزارش پایداری شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر گزارش پایداری شرکت دارد؛ اما عملکرد حسابرسی داخلی تأثیر معناداری بر گزارش پایداری شرکت ندارد. همچنین کمیته حسابرسی به عنوان یک مکانیزم مؤثر در شرکت عمل نموده و علاوه بر نظارت بر سیستم های مالی و کنترلهای داخلی در بخش ها و فعالیتهای مختلف شرکت نظیر فعالیتهای اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی نظارت موثری دارد و موجب بهبود کیفیت گزارشات پایداری شرکتهای می شود.

حسینی و همکارانی (۱۴۰۲) پژوهشی را تحت عنوان اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد حسابرسی داخلی بر گزارشگری پایداری شرکت های کوچک و متوسط عضو بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که استقلال و تخصص کمیته حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر گزارشگری پایداری در شرکت های کوچک مورد بررسی دارد. در حالی که متغیر های یاد شده در شرکت های متوسط تأثیر معناداری بر گزارشگری پایداری شرکت ندارد. همچنین سایر مکانیسم های حاکمیت شرکتی داخلی شامل استقلال هیات مدیره و اندازه واحد حسابرسی داخلی نیز تأثیر معناداری بر گزارشگری پایداری شرکت در نمونه شرکت های کوچک و متوسط مورد بررسی در این پژوهش ندارند.

مشعشی و همکارانی (۱۴۰۲) پژوهشی را تحت عنوان تأثیر ویژگی های رئیس کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی (سه مدل اقلام تعهدی) تأثیر مثبت و معناداری دارد و ویژگی های رئیس کمیته حسابرسی بر تأخیر در گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

هاشمی گهر و (۱۴۰۲) پژوهشی را تحت عنوان تأثیر افشای پایداری شرکت بر هزینه حقوق صاحبان سهام و ریسک غیر سیستماتیک شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ بررسی کردند. یافته های پژوهش آنان نشان داد که بین افشای پایداری و هزینه حقوق صاحبان سهام و ریسک غیر سیستماتیک رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به این معنی که با افزایش افشای پایداری، ریسک غیر سیستماتیک و هزینه حقوق صاحبان سهام کاهش پیدا می کند.

۳. فرضیه های پژوهش

این پژوهش شامل دو فرضیه به شرح زیر است:

فرضیه اصلی اول: بین اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه اصلی دوم: بین اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی و گزارشگری پایداری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه اصلی سوم: بین گزارشگری پایداری و عملکرد شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه اصلی چهارم: افشای پایداری نقش میانجی بر رابطه بین اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت دارد.

۴. جامعه آماری، ابزارهای گردآوری و روش شناسی پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ است که پس از اعمال شروط حذف شرکت های مالی و بانک ها، تغییر سال مالی، خروج از بورس و نبود داده های مالی

لازم، تعداد ۱۰۹ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها از طریق صورت‌های مالی، گزارش‌های هیئت‌مدیره و سامانه کدال گردآوری شده و پس از طبقه‌بندی اولیه با نرم‌افزار اکسل، تحلیل‌های آماری با نرم‌افزار *EViews* انجام گرفت. این پژوهش از نوع پس‌رویدادی، کاربردی و نیمه‌تجربی بوده و برای بررسی روابط بین متغیرها از روش توصیفی-همبستگی استفاده شده است. همچنین، مبانی نظری و ادبیات موضوع از منابع کتابخانه‌ای و مقالات معتبر داخلی و بین‌المللی استخراج شده است.

۵. متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها

۱- عملکرد شرکت

عملکرد شرکت با نرخ بازده حقوق صاحبان سهام (*ROE*) اندازه‌گیری می‌شود. *ROE* از طریق تقسیم سود قبل از مالیات بر حقوق صاحبان سهام شرکت‌ها محاسبه می‌شود. این شاخص نشان‌دهنده توانایی شرکت در خلق سود برای سهامداران است (یوسف آلودات و همکاران، ۲۰۲۳).

۲- ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی

در این پژوهش بر اساس مطالعات پیشین، ویژگی «تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی» مورد استفاده قرار گرفته است. اگر رئیس کمیته دارای مدرک دانشگاهی یا حرفه‌ای داخلی یا بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد یا سایر رشته‌های مرتبط با مدیریت مالی و اقتصادی) به همراه توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی باشد، مقدار متغیر ۱ و در غیر این صورت ۰ اختصاص می‌یابد (الودات و همکاران، ۲۰۲۱؛ نظری و همکاران، ۱۳۹۹).

۳- شیوه‌های افشای پایداری

میزان افشای پایداری شرکت‌ها بر اساس استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی و منطقه‌ای، به ویژه استانداردهای الگوی گزارشگری جهانی (۲۰۱۶) و استاندارد مسئولیت اجتماعی *ISO 26000*، در سه بُعد زیر طبقه‌بندی شده است:

شاخص‌های اقتصادی: ۵ شاخص

شاخص‌های زیست‌محیطی: ۲۰ شاخص

شاخص‌های اجتماعی: ۴ شاخص

برای هر شاخص، اگر شرکت آن را افشا کرده باشد، عدد ۱ و در غیر این صورت ۰ اختصاص می‌یابد. سپس میزان افشای کل شاخص‌ها با تقسیم مجموع شاخص‌های افشا شده بر کل شاخص‌های قابل افشا محاسبه می‌شود (بیلویی خمسلویی و همکاران، ۱۳۹۷).

متغیرهای کنترلی

۱- اندازه شرکت: لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت در پایان دوره زمانی *t*.

۲- کیفیت حسابرسی: شرکت‌های حسابرسی شده توسط مؤسسات حسابرسی با رتبه (الف) یا سازمان حسابرسی، عدد ۱ و سایر شرکت‌ها عدد ۰ دریافت می‌کنند.

۳- سن شرکت: مدت زمان سپری شده از تأسیس اولیه شرکت تا زمان حال (بر حسب سال).

۴- اهرم مالی: نسبت ارزش دفتری مجموع بدهی‌ها به ارزش دفتری مجموع دارایی‌ها در پایان دوره زمانی *t*.

همان گونه که در قسمت های قبل توضیح داده شد، بر اساس متغیرهای تعریف شده الگوی پژوهش به صورت زیر برآورد می شود:

الگوی پژوهش مرتبط با فرضیه اصلی اول:

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACCAE_{it} + \beta_2 FSIZE_{it} + \beta_3 FAGE_{it} + \beta_4 AQ_{it} + B_5 LEV_{it} + u_{it}$$

الگوی پژوهش مرتبط با فرضیه اصلی دوم:

$$SD_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACCAE_{it} + \beta_2 FSIZE_{it} + \beta_3 FAGE_{it} + \beta_4 AQ_{it} + B_5 LEV_{it} + u_{it}$$

الگوی پژوهش مرتبط با فرضیه اصلی سوم:

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 SD_{it} + \beta_2 FSIZE_{it} + \beta_3 FAGE_{it} + \beta_4 AQ_{it} + B_5 LEV_{it} + u_{it}$$

الگوی پژوهش مرتبط با فرضیه اصلی چهارم:

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 ACCAE_{it} + \beta_2 SD_{it} + \beta_3 FSIZE_{it} + \beta_4 FAGE_{it} + B_5 AQ_{it} + \beta_6 LEV_{it} + u_{it}$$

۶. آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

به منظور تجزیه و تحلیل اولیه داده ها، آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۱ ارائه شده است. جدول شماره ۱ نشان دهنده میانگین، حداکثر، حداقل و انحراف معیار است. همان گونه که ملاحظه می شود میانگین عملکرد مالی برابر با ۰/۴۸ است که نشان می دهد شرکت ها در تبدیل سرمایه سهامداران به سود توانمند هستند و برای سرمایه گذاران جذاب اند. تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی با میانگین ۰/۷۱، نشان می دهد که اکثر روسای کمیته ها دارای تحصیلات مرتبط و توانایی تحلیل گزارش های مالی هستند. شیوه های افشای پایداری با میانگین ۰/۳۵، حاکی از نیاز شرکت ها به گزارشگری جامع تر و شفاف تر است. در بین متغیرهای کنترلی، میانگین اهرم مالی ۰/۵۱۲، اندازه شرکت ۱۵/۸۶ و سن شرکت نشان دهنده حجم مناسب و ثبات شرکت ها است. همچنین ۷۱ درصد از شرکت ها توسط مؤسسات حسابرسی رتبه (الف) یا سازمان حسابرسی، حسابرسی شده اند که کیفیت حسابرسی قابل توجهی را نشان می دهد.

جدول (۱): آمار توصیفی

نام متغیرها	میانگین	میان	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
عملکرد مالی	۰/۴۸۶	۰/۴۸۵	۰/۳۶۵	-۱/۲۳۰	۲/۰۸۸
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	۰/۷۱۰	۱/۰۰	۰/۴۵۴	۰/۰۰	۱/۰۰
گزارشگری پایداری	۰/۳۵۵	۰/۳۶۲	۰/۰۹۴	۰/۱۲۱	۰/۶۳۸
اندازه شرکت	۱۵/۸۶	۱۵/۶۰	۱/۶۳	۱۲/۱۷	۲۱/۵۷
کیفیت حسابرسی	۰/۷۱۰	۱/۰۰	۰/۴۵۴	۰/۰۰	۱/۰۰
سن شرکت	۲۸/۴۳	۲۵/۰۰	۱۲/۷۴	۱۱/۰۰	۶۸/۰۰
اهرم مالی	۰/۵۱۲	۰/۵۱۰	۰/۲۳۳	۰/۰۱۴	۱/۵۰۵

۷. برآورد مدل و آزمون فرضیه

در این پژوهش برای تحلیل داده ها از داده های ترکیبی استفاده و مدل مناسب با آزمون F لیمر تعیین شد که نتایج نشان داد مدل تلفیقی مناسب تر است. پس از انتخاب مدل، مفروضات شامل همسانی واریانس (با آزمون بروش-پاگان-گادفری)، نرمال بودن باقی مانده ها و استقلال خطا (با آزمون دوربین-واتسون) بررسی شد. در مواردی که فرض همسانی واریانس رد شد، از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) برای جلوگیری از نتایج نادرست بهره گرفته شد. نرمال بودن داده ها با توجه به حجم نمونه بزرگ قابل قبول فرض شد (۶۵۴ سال-شرکت) و استقلال خطا نیز تایید گردید. بدین ترتیب مدل تحلیل به صورت جامع و دقیق برآورد شده است.

جدول (۲): آزمون لیمر و مفروضات مدل

فرضیات	آزمون چاو	مدل	آزمون هاسمن	مدل	آزمون همسانی واریانس	دوربین واتسون
فرضیه اول	۱۳/۰۵	تابلویی	۳۴/۸۴	ثابت	۰/۰۰۰۰	عدم همسانی
فرضیه دوم	۱۱/۹۹	تابلویی	۱۳۲/۳۱	ثابت	۰/۰۴۲۵	عدم همسانی
فرضیه سوم	۱۳/۷۹	تابلویی	۳۵/۵۶	ثابت	۰/۰۰۰۰	عدم همسانی
فرضیه چهارم	۱۳/۵۲	تابلویی	۶۲/۶۳	ثابت	۰/۰۰۰۰	عدم همسانی

۸. نتایج حاصل از آزمون فرضیه

فرضیه اصلی اول حاکی از این است که بین اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول (۳): نتیجه آزمون فرضیه اول

نام متغیرها	ضریب	مقدار آماره t	سطح خطا
مقدار ثابت β_0	۰/۵۳۴	۲/۱۰۶	۰/۰۳۵۶
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی β_1	۰/۰۴۱	۲/۴۶۲	۰/۰۰۷۰
اندازه شرکت β_2	-۰/۱۲۰	-۴/۴۴۶	۰/۰۰۰۰
سن شرکت β_3	۰/۰۶۰	۲/۶۹۴	۰/۰۰۷۳
کیفیت حسابرسی β_4	۰/۰۰۱	۰/۰۷۷	۰/۹۳۸۴
اهرم مالی β_5	۰/۲۸۰	۲/۸۱۲	۰/۰۰۵۱
آماره F ($Prob.$)	۱۳/۱۵ (۰/۰۰۰۰)	ضریب تعیین	۰/۷۳۳
آماره دوربین واتسون	۲/۰۱	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۷۷

در فرضیه اول پیش‌بینی شده است که میانگین ضریب تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی برابر با ۰/۴۱ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۷ است که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این یافته نشان می‌دهد که افزایش تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی موجب بهبود عملکرد مالی شرکت می‌شود و فرضیه فرعی اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. نتایج همچنین نشان داد که اهرم مالی و سن شرکت با عملکرد مالی رابطه مثبت و معناداری دارند. این موضوع بیانگر آن است که شرکت‌های با سابقه طولانی و ساختار مالی مناسب، عملکرد مالی بهتری دارند. در مقابل، اندازه شرکت با عملکرد مالی رابطه منفی و معنادار دارد که می‌تواند ناشی از کاهش چابکی و کندی فرآیندهای تصمیم‌گیری در شرکت‌های بزرگ باشد. کیفیت حسابرسی در این مدل فاقد اثر معنادار بود. پس فرضیه اول تأیید می‌شود و شرط اول وجود میانجی بارون و کنی (۱۹۸۶) مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه اصلی دوم حاکی از این است که بین اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی و افشای گزارشگری پایدار رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول (۴): خلاصه نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیرها	ضریب	مقدار آماره t	سطح خطا
β_0 مقدار ثابت	۱/۱۸	۸/۵۵	۰/۰۰۰۰
β_1 تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	۰/۰۲۷	۲/۸۸	۰/۰۰۲۰
β_2 اندازه شرکت	-۰/۰۰۸	-۱/۳۴	۰/۱۷۹۸
β_3 سن شرکت	-۰/۰۲۲	-۴/۸۵۰	۰/۰۰۰۰
β_4 کیفیت حسابرسی	-۰/۰۲۱	-۳/۴۰	۰/۰۰۰۷
β_5 اهرم مالی	-۰/۰۶۸	-۵/۳۳	۰/۰۰۰۰
آماره F	۱۲/۷		۰/۷۲۶
(Prob.)	(۰/۰۰۰۰)	ضریب تعیین	
آماره دوربین واتسون	۲/۳۸	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۶۹

در فرضیه دوم پیش‌بینی شده است که ضریب تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی برابر با ۰/۲۷ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۲ است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و افشای گزارشگری پایدار رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. این یافته نشان می‌دهد که افزایش تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی باعث ارتقای افشای گزارشگری پایدار شرکت می‌شود و فرضیه دوم در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید شد. در این مدل، اهرم مالی، سن شرکت و کیفیت حسابرسی با افشای گزارشگری پایدار رابطه منفی و معناداری داشتند، در حالی که اندازه شرکت فاقد اثر معنادار بود. این نتایج بیانگر آن است که شرکت‌های جوان‌تر و با ساختار مالی متوازن، احتمالاً افشای پایدار بهتری دارند، اما کیفیت پایین حسابرسی می‌تواند صحت اطلاعات افشا شده را کاهش دهد. پس فرضیه دوم تأیید می‌شود و شرط دوم وجود میانجی بارون و کنی (۱۹۸۶) مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه اصلی سوم حاکی از این است که بین افشای گزارشگری پایدار و عملکرد مالی شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول (۵): خلاصه نتایج آزمون فرضیه سوم

نام متغیرها	ضریب	مقدار آماره t	سطح خطا
β_0 مقدار ثابت	۰/۳۱۶	۰/۹۶۹	۰/۳۳۲۸
β_1 افشای گزارشگری پایدار	۰/۳۶۰	۲/۵۴۲	۰/۰۰۵۶
β_2 اندازه شرکت	-۰/۱۲۱	-۴/۷۱۴	۰/۰۰۰۰
β_3 سن شرکت	۰/۰۶۵	۲/۹۴۱	۰/۰۰۳۴
β_4 کیفیت حسابرسی	۰/۰۰۶	۰/۳۵۰	۰/۷۲۵۹
β_5 اهرم مالی	۰/۲۸۸	۳/۲۷۶	۰/۰۰۱۱
آماره F	۱۳/۹۹		۰/۷۴۵
(Prob.)	(۰/۰۰۰۰)	ضریب تعیین	
آماره دوربین واتسون	۲/۰۵	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۹۲

در فرضیه سوم پیش‌بینی شده است که ضریب افشای گزارشگری پایدار برابر با ۰,۳۶ و سطح معناداری آن ۰,۰۰۵۶ است، که نشان می‌دهد بین افشای گزارشگری پایدار و عملکرد مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه سوم در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. همچنین اهرم مالی و سن شرکت با عملکرد مالی رابطه مثبت و معناداری دارند و اندازه شرکت با عملکرد مالی رابطه منفی و معناداری نشان می‌دهد. کیفیت حسابرسی در این مدل اثر معناداری نداشت. نتایج نشان می‌دهد که افشای گزارشگری پایدار می‌تواند نقش مؤثری در بهبود عملکرد مالی شرکت‌ها داشته باشد و شرط وجود میانجی طبق مدل بارون و کنی (۱۹۸۶) برقرار است. پس فرضیه سوم تأیید می‌شود و شرط سوم وجود میانجی بارون و کنی (۱۹۸۶) مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه اصلی چهارم حاکی از این است که نقش میانجی افشای گزارشگری پایدار بر رابطه بین اثربخشی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول (۵): خلاصه نتایج آزمون فرضیه چهارم

نام متغیرها	ضریب	مقدار آماره t	سطح خطا
مقدار ثابت β_0	۰/۳۰۶	۰/۹۴۰	۰/۳۴۷۶
تخصیص مالی رئیس کمیته حسابرسی β_1	۰/۰۳۶	۲/۳۶	۰/۰۰۹۱
افشای گزارشگری پایدار β_2	۰/۲۲۸	۱/۶۱	۰/۱۰۶۴
اندازه شرکت β_3	-۰/۱۲۲	-۴/۷۵۶	۰/۰۰۰۰
سن شرکت β_4	۰/۰۶۶	۳/۰۱۶	۰/۰۰۲۷
کیفیت حسابرسی β_5	۰/۰۰۷	۰/۴۰۵	۰/۶۸۵۲
اهرم مالی β_6	۰/۲۹۴	۳/۲۲	۰/۰۰۱۴
آماره F	۱۳/۶۷		
($Prob.$)	(۰/۰۰۰۰)	ضریب تعیین	۰/۷۴۳
آماره دوربین واتسون	۲/۰۵	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۸۸

نتایج فرضیه چهارم نشان می‌دهد، متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی با ضریب مثبت و سطح معنی‌داری کمتر از ۵ درصد با عملکرد مالی رابطه دارد. علاوه بر این متغیر افشای گزارشگری پایدار با ضریب مثبت و سطح معنی‌داری بیشتر از ۵ درصد با عملکرد مالی رابطه ندارد. بنابراین نتایج برآورد مدل چهارم نشان می‌دهد، نقش میانجی افشای گزارشگری پایدار بر رابطه بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت تأثیر ندارد.

آزمون سوبل یک آزمون پرکاربرد است که برای آزمون معناداری تأثیر میانجی یک متغیر در رابطه بین دو متغیر دیگر به کار می‌رود. آزمون سوبل به طور خاص اهمیت اثر غیرمستقیم یک متغیر مستقل را بر روی یک متغیر وابسته از طریق یک واسطه ارزیابی می‌کند و از این طریق به حوزه وسیع‌تر استنتاج علی کمک می‌کند. خلاصه نتایج تحلیل آزمون سوبل در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول (۶): خلاصه نتایج آزمون سوبل

فرضیه‌ها	مقدار آماره t	سطح خطا
نقش میانجی افشای پایدار بر رابطه بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت	۱/۳۶	۰/۰۶۰۲

همان گونه که در جدول شماره (۶) مشاهده می شود، نتایج آزمون سوبل نشان می دهد که اثر غیر مستقیم افشای پایداری از طریق تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی بر عملکرد مالی بیشتر از ۰/۰۵ درصد است، پس می توان گفت این فرضیه رد می شود.

۹. بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر ویژگی های رئیس کمیته حسابرسی بر عملکرد مالی شرکت ها با نقش میانجی افشای گزارشگری پایدار در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام شد. بر این اساس، داده های ۱۰۹ شرکت طی سال های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ مورد آزمون قرار گرفت. نتایج نشان داد که تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی اثر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی شرکت ها دارد؛ به طوری که افزایش دانش و تجربه مالی رئیس کمیته حسابرسی موجب بهبود تصمیم گیری های مالی، کنترل دقیق تر گزارش ها و ارتقای عملکرد شرکت می شود. این یافته ها با نتایج پژوهش های الودات و همکاران (۲۰۲۱) و رضازاده و همکاران (۱۳۹۶) همسو است و اهمیت تخصص مالی کمیته حسابرسی در ارتقای شفافیت و اعتماد ذی نفعان را تأیید می کند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که افشای گزارشگری پایدار اثر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی شرکت ها دارد؛ به طوری که افزایش میزان و کیفیت افشای اطلاعات پایداری موجب شفافیت بیشتر، افزایش اعتماد سرمایه گذاران و بهبود تصمیم گیری های مدیریتی می شود. این یافته ها با مطالعات مک و ویلیامز و همکاران (۲۰۰۶) و دیموستیس و همکاران (۲۰۱۵) همخوانی دارد و نشان می دهد که فعالیت های پایداری می توانند عملکرد مالی بلندمدت شرکت ها را بهبود بخشند. از طرفی نتایج نشان داد که افشای گزارشگری پایدار نقش میانجی جزئی در رابطه بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و عملکرد مالی شرکت ها دارد. به این معنا که اثر مثبت تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی بر عملکرد مالی شرکت ها تا حدی از طریق بهبود فرآیندهای افشای پایداری منتقل می شود. این یافته ها با نظریه خلق ارزش و پژوهش های مرتبط با اثرات مثبت پایداری بر اعتماد ذی نفعان و مزیت رقابتی شرکت همسو است. همچنین، نتایج نشان داد که اهرم مالی و سن شرکت اثر مثبت و معنادار، و اندازه شرکت اثر منفی بر عملکرد مالی دارند. این موضوع بیانگر اهمیت ساختار مالی مناسب، تجربه بازار و چابکی سازمانی در بهبود عملکرد شرکت ها است.

از این رو، یافته های این مطالعه اهمیت تقویت تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و ارتقای فرآیندهای افشای گزارشگری پایدار را برای افزایش شفافیت، پاسخگویی و عملکرد مالی شرکت ها برجسته می کند. همچنین، پژوهشگران آینده می توانند نقش سایر عوامل نهادی، محیطی و ساختاری، مانند استانداردهای حاکمیت شرکتی، نوآوری های فناوری و سیاست های نظارتی، را در این روابط مورد بررسی قرار دهند تا چارچوب جامع تری از تأثیرات حاکمیت شرکتی و پایداری بر عملکرد مالی ارائه شود.

۱۰. منابع و مآخذ

حسینی، ل.، و رضایی، ف.، و آقاجانی، ع. (۱۴۰۲). بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد حسابرسی داخلی بر گزارشگری پایداری شرکت های کوچک و متوسط عضو بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس ملی تحقیقات کاربردی در علوم مدیریت و حسابداری نوین، قزوین،
عبدی، م.، همایون، س. و کاظمی علوم، م. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر ویژگی های کمیته های حسابرسی بر سطح گزارشگری پایداری. حسابداری ارزشی و رفتاری، ۵(۹)، ۳۳۵-۳۶۹.

منصوری نیا، ا. و فیلی، س. (۱۴۰۱). نقش اثربخشی کمیته حسابرسی و عملکرد حسابرسی داخلی در گزارش پایداری. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۶(۱۲)، ۳۴۵-۳۶۳.

مشععی، م. و علیخانی، ر. و هدایت نیا، ا. (۱۴۰۲). بررسی تاثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی، هشتمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در علوم انسانی، اقتصاد و حسابداری ایران، تهران

ولی زاده لاریجانی، ا. و خدایی، م. (۱۴۰۰). اثر تعدیل کننده کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی بر رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۳(۴)، ۱-۲۲.

هاشمی گهر، م.، ابراهیمی مقدم، م. و رضائی، م. (۱۴۰۲). تاثیر افشای پایداری شرکت بر هزینه حقوق صاحبان سهام و ریسک غیر سیستماتیک. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۶(۸۰)، ۲۴۰-۲۵۳.

- Abbott, L. J., Parker, S., & Peters, G. F. (2004). Audit committee characteristics and restatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(1), 69-21. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.1.69>
- Adams, R. B., & Mehran, H. (2008). Board structure, performance and organizational structure: The case of bank holding companies. Federal Reserve Bank of New York.
- Adedeji, B. S., San Ong, T., Uzir, M. U. H., & Hamid, A. B. A. (2020). Corporate governance and performance of medium-sized firms in Nigeria: Does sustainability initiative matter? *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 20(3), 401-427. <https://doi.org/10.1108/CG-09-2019-0291>
- Al-Absy, M. S. M., Ismail, K. N. I. K., & Chandren, S. (2019). Audit committee chairman characteristics and earnings management: The influence of family chairman. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 11(4), 339-370. <https://doi.org/10.1108/APJBA-10-2018-0188>
- Al Amosh, H. A. (2022). The Role of Governance Attributes in Corporate Social Responsibility (CSR) Practices Evidence From Jordan. In I. M. Association (Ed.), *Research Anthology on Developing Socially Responsible Businesses* (pp. 1229-1253). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5590-6.ch061>
- Al Amosh, H., & Khatib, S. F. (2021). Corporate governance and voluntary disclosure of sustainability performance: The case of Jordan. *SN Business & Economics*, 1(12), 1-22. <https://doi.org/10.1007/s43546-021-00167-1>
- Al Amosh, H., & Khatib, S. F. A. (2022a). Ownership structure and environmental, social and governance performance disclosure: The moderating role of the board Independence. *Journal of Business and Socio-economic Development*, 2(1), 49-66. <https://doi.org/10.1108/JBSED-07-2021-0094>
- Al Amosh, H., & Khatib, S. F. (2022b). Websites visits and financial performance for GCC banks: The moderating role of environmental, social and governance performance. *Global Business Review*, 2, 09721509221109576.
- Al Amosh, H., & Khatib, S. F. (2023). ESG performance in the time of COVID-19 pandemic: Cross-country evidence. *Environmental Science and Pollution Research*, (1-16). <https://doi.org/10.1007/s11356-022-25050-w>
- Al Amosh, H., Khatib, S. F. A., & Ananzeh, H. (2022). Environmental, social and governance impact on financial performance: Evidence from the Levant countries. *Corporate Governance*, 1, 4. <https://doi.org/10.1108/CG-03-2022-0105>
- Aldamen, H., Duncan, K., Kelly, S., McNamara, R., & Nagel, S. (2012). Audit committee characteristics and firm performance during the global financial crisis. *Accounting & Finance*, 52(4), 971-1000. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2011.00447.x>

- Al Farooque, O., Buachoom, W., & Sun, L. (2020). Board, audit committee, ownership and financial performance—emerging trends from Thailand. *Pacific Accounting Review*, 32(1), 54–81. <https://doi.org/10.1108/PAR-10-2018-0079>
- Al Halbusi, H. (2022). Who pays attention to the moral aspects? Role of organizational justice and moral attentiveness in leveraging ethical behavior. *International Journal of Ethics and Systems*, 38(3), 357–379. <https://doi.org/10.1108/IJOES-09-2021-0180>
- Al Halbusi, H., Hassani, A., & Mosconi, E. (2021). Social Media Technologies' Use for Competitive Information and Informational Trust and their Effects on Innovation in Industrial SMES. In 2021 IEEE International Conference on Technology Management, Operations and Decisions (ICTMOD). IEEE.
- Al-Matari, Y. (2022). Audit committee chairman characteristics and corporate performance: Empirical evidence from Saudi Arabia. *Accounting*, 8(1), 47–56. <https://doi.org/10.5267/j.ac.2021.6.007>
- Al-Matari, E. M., Al-Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. (2014). The effect of board of directors characteristics, audit committee characteristics and executive committee characteristics on firm performance in Oman: An empirical study. *Asian Social Science*, 10(11), 149–171.
- Alodat, A. Y., Salleh, Z., & Hashim, H. A. (2022a). Corporate governance and sustainability disclosure: Evidence from Jordan. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 1, 5. <https://doi.org/10.1108/CG-04-2022-0162>
- Alodat, A. Y., Salleh, Z., Hashim, H. A., & Sulong, F. (2021b). Corporate governance and firm performance: Empirical evidence from Jordan. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 1, 3.
- Alodat, A. Y., Salleh, Z., Hashim, H. A., & Sulong, F. (2022). Corporate governance and firm performance: Empirical evidence from Jordan. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 20(5), 866–896.
- Alodat, A. Y., Salleh, Z., Hashim, H. A., & Sulong, F. (2022). Investigating the mediating role of sustainability disclosure in the relationship between corporate governance and firm performance in Jordan. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 1, 2. <https://doi.org/10.1108/MEQ-07-2021-0182>
- Alqatamin, R. M. (2018). Audit committee effectiveness and company performance: Evidence from Jordan. *Accounting and Finance Research*, 7(2), 48. <https://doi.org/10.5430/afr.v7n2p48>
- Ananzeh, H., Al Shbail, M. O., Al Amosh, H., Khatib, S. F., & Abualoush, S. H. (2022). Political connection, ownership concentration, and corporate social responsibility disclosure quality (CSRQ): Empirical evidence from Jordan. *International Journal of Disclosure and Governance*, 1–16. <https://doi.org/10.1057/s41310-022-00167-z>
- Appuhami, R., & Tashakor, S. (2017). The impact of audit committee characteristics on CSR disclosure: An analysis of Australian firms. *Australian Accounting Review*, 27(4), 400–420.
- Baatwah, S. R., Salleh, Z., & Stewart, J. (2019). Audit committee chair accounting expertise and audit report timeliness: The moderating effect of chair characteristics. *Asian Review of Accounting*, 27(2), 273–306. <https://doi.org/10.1108/ARA-12-2017-0190>
- Baatwah, S. R., Salleh, Z., & Stewart, J. (2019). Audit committee chair accounting expertise and audit report timeliness. *Asian Review of Accounting*, 27(2), 273–306.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *J. Personal. Soc. Psychol.*, 51(6), 1173. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
- Berezinets, I., Ilina, Y., & Cherkasskaya, A. (2017). Board structure, board committees and corporate performance in Russia. *Managerial Finance*, 43(10), 1073–1092. <https://doi.org/10.1108/MF-11-2015-0308>
- Chaudhry, N. I., Roomi, M. A., & Aftab, I. (2020). Impact of expertise of audit committee chair and nomination committee chair on financial performance of firm. *Corporate*

- Governance: The International Journal of Business in Society, 20(4), 621–638. <https://doi.org/10.1108/CG-01-2020-0017>
- Cormier, D., & Magnan, M. (1999). Corporate environmental disclosure strategies: Determinants, costs and benefits. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 14(4), 429–451. <https://doi.org/10.1177/0148558X9901400403>
- Deegan, C., & Blomquist, C. (2006). Stakeholder influence on corporate reporting: An exploration of the interaction between WWF-Australia and the Australian minerals industry. *Accounting, Organizations and Society*, 31(4–5), 343–372.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency theory: An assessment and review. *Academy of Management Review*, 14(1), 57–74. <https://doi.org/10.2307/258191>
- Ellram, L. M., & Tate, W. L. (2016). The use of secondary data in purchasing and supply management (P/SM) research. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 22(4), 250–254. <https://doi.org/10.1016/j.pursup.2016.08.005>
- Epstein, L. (2008). The US Supreme Court. In *The Oxford Handbook of Law and Politics*. US Supreme Court.
- Faisal, F., Ridhasyah, R., & Haryanto, H. (2021). Political connections and firm performance in an emerging market context: The mediating effect of sustainability disclosure. *International Journal of Emerging Markets*, 1, 3. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-07-2020-0753>
- Faleye, O., Hoitash, R., & Hoitash, U. (2011). The costs of intense board monitoring. *Journal of Financial Economics*, 101(1), 160–181. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.02.010>
- Fariha, R., Hossain, M. M., & Ghosh, R. (2021). Board characteristics, audit committee attributes and firm performance: Empirical evidence from emerging economy. *Asian Journal of Accounting Research*. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-07-2020-0753>
- Fich, E. M., & Shivdasani, A. (2006). Are busy boards effective monitors?. *The Journal of Finance*, 61(2), 689–724.
- Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2017). The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees. *The British Accounting Review*, 49(6), 578–593. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2017.09.008>
- Ghafran, C., & Yasmin, S. (2018). Audit committee chair and financial reporting timeliness: A focus on financial, experiential and monitoring expertise. *International Journal of Auditing*, 22(1), 13–24. <https://doi.org/10.1111/ijau.12101>
- Gupta, N., & Mahakud, J. (2021). Audit committee characteristics and bank performance: Evidence from India. *Managerial Auditing Journal*, 36(6), 813–855. <https://doi.org/10.1108/MAJ-04-2020-2622>
- Hashim, H. A., & Amrah, M. (2016). Corporate governance mechanisms and cost of debt: Evidence of family and non-family firms in Oman. *Managerial Auditing Journal*, 31(3), 314–336. <https://doi.org/10.1108/MAJ-12-2014-1139>
- Hassan, M. S., Al Halbusi, H., Razali, A., Ariffin, R. N. R., & Williams, K. A. (2022). The Swedish gamble: Trust in the government and self-efficacy in the battle to combat COVID-19. *Current Psychology*, 3, 1–16. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02947->
- Hassan, M. S., Raja Ariffin, R. N., Mansor, N., & Al Halbusi, H. (2021). An examination of street-level bureaucrats' discretion and the moderating role of supervisory support: Evidence from the field. *Administrative Sciences*, 11(3), 65. <https://doi.org/10.3390/admsci11030065>
- He, L., & Yang, R. (2014). Does industry regulation matter? New evidence on audit committees and earnings management. *Journal of Business Ethics*, 123(4), 573–589. <https://doi.org/10.1007/s10551-013-2011-9>
- Hillman, A. J., & Dalziel, T. (2003). Boards of directors and firm performance: Integrating agency and resource dependence perspectives. *Academy of Management Review*, 28(3), 383–396. <https://doi.org/10.2307/30040728>

- Issaa, G., & Siamb, Y. A. (2020). Audit Committee Characteristics, Family Ownership, and Firm Performance: Evidence from Jordan. *management*, 14, 4 .
- Jaafar, A., & El-Shawa, M. (2009). Ownership concentration, board characteristics and performance: Evidence from Jordan. In M. Tsamenyi & S. Uddin (Eds.), *Accounting in Emerging Economies (Research in Accounting in Emerging Economies (Vol. 9, pp. 73–95)*. Emerald Group Publishing Limited, Bingley.
- Jermias, J., & Gani, L. (2014). The impact of board capital and board characteristics on firm performance. *The British Accounting Review*, 46(2), 135–153. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2013.12.001>
- Kaawaase, T. K., Nairuba, C., Akankunda, B., & Bananuka, J. (2021). Corporate governance, internal audit quality and financial reporting quality of financial institutions. *Asian Journal of Accounting Research*, 6(3), 348–366. <https://doi.org/10.1108/AJAR-11-2020-0117>
- Kaur, N., & Singh, V. (2020). Empirically examining the impact of corporate social responsibility on financial performance: Evidence from Indian steel industry. *Asian Journal of Accounting Research*, 6(2), 134–151. <https://doi.org/10.1108/AJAR-07-2020-0061>
- Levitt, A. (2000). Renewing the covenant with investors. In Remarks delivered at NYU Center for Law and Business. New York, NY.
- Lin, J. W., Li, J. F., & Yang, J. S. (2006). The effect of audit committee performance on earnings quality. *Managerial Auditing Journal*, 21(9), 912–933. <https://doi.org/10.1108/02686900610705019>
- Livnat, J., Smith, G., Suslava, K., & Tarlie, M. (2021). Board tenure and firm performance. *Global Finance Journal*, 47, 100535. <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2020.100535>
- Mansour, M., Aishah Hashim, H., Almaqtari, F. A., & Al-ahdal, W. M. (2021). A review of the influence of capital structure on the relationship between corporate governance and firm performance. *International Journal of Procurement Management*, 1(1), 1. <https://doi.org/10.1504/IJPM.2021.10047744>
- Mansour, M., Aishah Hashim, H., Salleh, Z., Al-ahdal, W. M., Almaqtari, F. A., & Abdulsalam Qamhan, M. (2022a). Governance practices and corporate performance: Assessing the competence of principal-based guidelines. *Cogent Business & Management*, 9(1), 2105570. <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2105570>
- Mansour, M., Al Amosh, H., Alodat, A. Y., Khatib, S. F., & Saleh, M. W. (2022b). The relationship between corporate governance quality and firm performance: The moderating role of capital structure. *Sustainability*, 14(17), 10525. <https://doi.org/10.3390/su141710525>
- Mansour, M., Hashim, H. A., & Salleh, Z. (2020). Datasets for corporate governance index of Jordanian non-financial sector firms. *Data in Brief*, 30, 105603. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105603>
- McMullen, D. A., Raghunandan, K., & Rama, D. V. (1996). Internal control reports and financial reporting problems. *Accounting Horizons*, 10(4), 67–75.
- Nipper, M. (2021). The role of audit committee chair tenure—A German perspective. *International Journal of Auditing*, 25(3), 716–732. <https://doi.org/10.1111/ijau.12245>
- Porter, M. E. (1991). Towards a dynamic theory of strategy. *Strategic Management Journal*, 12(S2), 95–117. <https://doi.org/10.1002/smj.4250121008>
- Safari, M. (2017). Board and audit committee effectiveness in the post-ASX Corporate Governance Principles and Recommendations era. *Managerial Finance*, 43(10), 1137–1151. <https://doi.org/10.1108/MF-07-2015-0185>
- Saleh, M. W. A., Zaid, M. A. A., Shurafa, R., Maigoshi, Z. S., Mansour, M., & Zaid, A. (2021). Does board gender enhance Palestinian firm performance? The moderating role of corporate social responsibility. *Corporate Governance*, 21(4), 685–701. <https://doi.org/10.1108/CG-08-2020-0325>

- Salleh, Z., Baatwah, S. R., & Ahmad, N. (2017). Audit Committee Financial Expertise and Audit Report Lag: Malaysia Further Insight. *Asian Journal of Accounting & Governance*, 8.
- Salleh, Z., Seno, R. O. H. A. I., Alodat, D. A., & Hashim, H. A. (2022). Does the audit committee effectiveness influence the reporting practice of GHG emissions in Malaysia? *Journal of Sustainability Science and Management*, 17(1), 204–220. <https://doi.org/10.46754/jssm.2022.01.014>
- Salleh, Z., & Stewart, J. (2012). The impact of expertise on the mediating role of the audit committee. *Managerial Auditing Journal*, 27(4), 378–402. <https://doi.org/10.1108/02686901211217987>
- Sultana, N., Singh, H., & Van der Zahn, J. L. M. (2015). Audit committee characteristics and audit report lag. *International Journal of Auditing*, 19(2), 72–87. <https://doi.org/10.1111/ijau.12033>
- Tan, S. H., Habibullah, M. S., Tan, S. K., & Choon, S. W. (2017). The impact of the dimensions of environmental performance on firm performance in travel and tourism industry. *Journal of Environmental Management*, 203, 603–611. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.02.029>
- Tanyi, P. N., & Smith, D. B. (2014). Busyness, expertise, and financial reporting quality of audit committee chairs and financial experts. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(2), 59–89.
- Tanyi, P. N., & Smith, D. B. (2015). Busyness, expertise, and financial reporting quality of audit committee chairs and financial experts. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(2), 59–89. <https://doi.org/10.2308/ajpt-50929>
- Trumpp, C., & Guenther, T. (2017). Too little or too much? Exploring U-shaped relationships between corporate environmental performance and corporate financial performance. *Business Strategy and the Environment*, 26(1), 49–68. <https://doi.org/10.1002/bse.1900>
- Tumwebaze, Z., Bananuka, J., Kaawaase, T. K., Bonareri, C. T., & Mutesasira, F. (2021). Audit committee effectiveness, internal audit function and sustainability reporting practices. *Asian Journal of Accounting Research*, 7(2), 163–181. <https://doi.org/10.1108/AJAR-03-2021-0036>
- Vafeas, N. (2003). Length of board tenure and outside director Independence. *Journal of Business Finance & Accounting*, 30(7-8), 1043–1064. <https://doi.org/10.1111/1468-5957.05525>
- Vafeas, N. (2005). Audit committees, boards, and the quality of reported earnings. *Contemporary Accounting Research*, 22(4), 1093–1122. <https://doi.org/10.1506/1QYN-2RFQ-FKYY-XP84>
- Wahyudin, A., & Solikhah, B. (2017). Corporate governance implementation rating in Indonesia and its effects on financial performance. *Corporate Governance the International Journal of Business in Society*.
- Yang, J. S., & Krishnan, J. (2005). Audit committees and quarterly earnings management. *International Journal of Auditing*, 9(3), 201–219. <https://doi.org/10.1111/j.1099-1123.2005.00278.x>
- Yilmaz, I. (2021). Sustainability and financial performance relationship: International evidence. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 17(3), 537–549. <https://doi.org/10.1108/WJEMSD-10-2020-0133>
- Zhou, H., Owusu-Ansah, S., & Maggina, A. (2018). Board of directors, audit committee, and firm performance: Evidence from Greece. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 31, 20–36.

The Impact of Audit Committee Chair Effectiveness on Firm Financial Performance with the Mediating Role of Sustainability Reporting

Abstract

The main objective of this study is to examine the mediating role of sustainability disclosure practices on the relationship between the characteristics of the audit committee chair and firm performance. This research adopts an empirical approach for data collection and analysis. The statistical sample consists of 109 companies listed on the Tehran Stock Exchange, selected using a convenience sampling method, covering the period from 2018 to 2023. The results indicate that there is a positive and significant relationship between audit committee chair characteristics—including financial expertise, practical experience, and tenure—and firm financial performance. Additionally, a positive and significant relationship exists between audit committee chair characteristics and sustainability disclosure. Furthermore, the findings reveal a positive and significant relationship between sustainability disclosure and firm financial performance. Finally, the results show that audit committee chair characteristics, including financial expertise, practical experience, and tenure, do not have a mediating effect on the relationship between financial expertise and firm financial performance.

Keywords

Audit Committee Chair, Firm Performance, Sustainability Disclosure

1. Department of accounting, Zarrin Dasht Branch, Islamic Azad University, Zarrin Dasht, Iran.
 2. Department of accounting, Zarrin Dasht Branch, Islamic Azad University, Zarrin Dasht, Iran.
- (*Corresponding Author: samirahonar@gmail.com).